

Handlingsplan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Förskola och grundskola

Socialtjänst

Kultur och fritid

 Vänersborgs kommun Barn- och utbildningsförvaltningen	Dokumentbeteckning Handlingsplan	Dnr/Dokument ID
Fastställd av ledningsgrupp för Samverkan Vänersborg	Handläggare/Förvaltning Malin Callh/ Barn- och utbildningsförvaltningen	Datum/Version/Ersätter 2019-06-01/1

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	3
2. Identifiera hedersrelaterat våld	4
2.1 Vad är hedersrelaterat våld	4
2.1.1 Att upptäcka våldet	4
2.1.2 Begränsningar av en persons handlingsutrymme för att upprätthålla gruppens heder	4
2.1.3 Könstympling av flickor och kvinnor.....	5
2.1.4 Omskärelse av pojkar	5
2.2 Vem kan vara utsatt	6
2.3 Varningstecken på hedersrelaterat våld	6-7
3. Handlingsplan och åtgärder förskola och skola	8
3.1 Förskola	8-9
3.2 Grundskola	10-12
4. Handlingsplan och åtgärder socialtjänst	13-15
5. Handlingsplan och åtgärder kultur och fritid	16-18
6. Lagrum	19
FN:s barnkonvention	19
Diskrimineringslag (2088:567)	20
Socialtjänstlag (2002:453)	20
Särskilda bestämmelser om vård av unga (Lag 1990:52) LUV.....	20
Förbud mot könstympling av kvinnor (Lag 1982:316).....	20
Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap	20
Skollag (2010:800).....	20
Föräldrabalk (1949:381)	20
7. Kontaktlista, referenser och länkar	21
8. Bilagor	23

1. Inledning och syfte

För att på bästa sätt kunna möta och motverka hedersrelaterat våld och förtryck bland våra barn och ungdomar i Vänersborgs kommun krävs samverkan mellan de förvaltningar som kan komma i kontakt med barn och ungdomar som är utsatta eller riskerar att utsättas. Barn- och utbildningsförvaltningen och Kultur- och fritidsförvaltningen och socialtjänsten behöver ha en gemensam bild om vad hedersproblematik kan innebära och hur man ska arbeta med denna typ av ärenden. Handlingsplanen är en del i att på ett samordnat vis kunna möta de barn- och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Handlingsplanen är framtagen av en arbetsgrupp på uppdrag av Samverkan Vänersborg. Arbetsgruppen har bestått av rektor för förskolan, samverkande socialsekreterare, familjebehandlare och socialsekreterare från våldsteamet, skolsköterskor, skolkuratorer, skolpsykolog och medicinskt ledningsansvarig skolsköterska från centrala elevhälsan, ungdomscoach och socialpedagog från kultur och fritidsförvaltningen.

Handlingsplanen bygger främst på information hämtad från Länsstyrelsen Östergötland, som sedan 2005 har ett nationellt uppdrag gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Vissa uppgifter har hämtats från Västra Götalandsregionens regionala medicinska riktlinje (RMR) kring hedersrelaterat våld och förtryck.

Vänersborg har haft ett stort mottagande av asylsökande varav många kommer från delar av världen där hedersnormer förekommer. Det är därför viktigt att förvaltningarna är uppdaterade inom den senaste forskningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck. För att hålla kunskapen levande krävs att personal med jämna mellanrum utbildas i frågor som rör hedersproblematik. Utbildningsinsatserna kan med fördel hållas gemensamt för de tre förvaltningarna för att främja samverkan.

Syftet med denna handlingsplan

- göra personal medvetna om tecken på hedersrelaterat våld och förtryck
- skapa rutin för förebyggande och främjande insatser
- ge handlingsberedskap i akuta situationer
- tydliggöra vilket ansvar olika aktörer i kommunen har

Handlingsplanen ska revideras årligen. Medicinskt ledningsansvarig skolsköterska ansvarar för att initiera och sammankalla arbetsgrupp med representanter från respektive förvaltning.

2. Identifiera hedersrelaterat våld

2.1 Vad är hedersrelaterat våld

Regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck:

”Hedersrelaterat våld och förtryck, liksom mäns våld mot kvinnor, har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa.

När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickor och kvinnors faktiska eller påstådda beteende.

Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld, våld och dödligt våld”.

(Handlingsplan, för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Skr. 2007/08:39).

2.1.1 Att upptäcka våldet

En förutsättning för att kunna hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att uppmärksamma och förstå utsattheten. Därför krävs en viss grundkunskap hos all personal i kommunen som möter barn och ungdomar. En viktig del av den grundkunskapen innebär att kunna identifiera varningstecken som tyder på en utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa varningstecken kan ge en övergripande bild av hur personens liv och hemmiljö ser ut. Ett eller flera av dessa varningstecken behöver inte nödvändigtvis innebära att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, men man måste våga samtala med personen om dennes livssituation.

2.1.2 Begränsningar av en persons handlingsutrymme för att upprätthålla gruppens heder

Hot våld och tvång i hederns namn handlar om att begränsa en persons handlingsutrymme för att upprätthålla gruppens heder. Hedersrelaterat våld och förtryck är kollektivt utövat eller sanktionerat. Det innebär att en hel familj, släkt, grupp eller församling kan medverka till eller ställa sig bakom våldet.

De typer av grupper där hedersrelaterat våld förekommer kan liknas vid en pyramid, där gruppmedlemmarna har stort ansvar och skyldigheter gentemot varandra. Individens behov blir underordnat det som anses vara gruppens eller släktens bästa. Om en individ bryter mot normerna

drabbas hela gruppen. Detta gör att gruppmedlemmarna är mycket uppmärksamma på varandras beteende.

När man talar om hedersrelaterat våld och förtryck finns en risk för generalisering genom att man kan ha en förutbestämd uppfattning om hos vika grupper hedersnormer förekommer. Det är viktigt att vara uppmärksam på, då hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma i alla familjer/grupper oberoende av religion, födelseland och kulturell tillhörighet. För att kunna möta personer på ett konstruktivt sätt när de har utsatts för hedersrelaterat våld krävs kunskap för att kunna se till deras specifika behov.

2.1.3 Könsstympning av flickor och kvinnor

WHO:s definition av kvinnlig könsstympning:

”Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis eller helt av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl.”

Kvinnlig könsstympning och är en form av grovt våld, ett övergrepp på flickor och kvinnor. Det bryter mot svensk och flera andra länders lag, de grundläggande mänskliga rättigheterna och mot barnkonventionen. Förbudet gäller även om kvinnan samtycker till könsstympningen.

Kvinnlig könsstympning är en traditionell sedvänja som görs för att kontrollera flickors och kvinnors kroppar och sexualitet. Sedvänjan har bland annat att göra med förståelsen att mäns och familjers heder är kopplade till flickors och kvinnors sexuella beteende. Könsstympning kan ge omedelbara och långsiktiga fysiska, psykiska och/eller psykosociala konsekvenser.

2.1.4 Omskärelse av pojkar

På pojkar som är yngre än två månader får omskärelse göras av läkare och personer med ett särskilt tillstånd av inspektionen för vård och omsorg (IVO). Ingreppet ska alltid, oavsett ålder göras med smärtlindring, som ges av läkare eller sjuksköterska. På ett barn som är äldre än två månader får förhuden bara opereras bort av en läkare. Den som omskar en pojke utan att vara legitimerad läkare eller utan att ha särskilt tillstånd från IVO kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

2.2 Vem kan vara utsatt?

Det är i stor utsträckning flickor/unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, men även pojkar och män är utsatta. Pojkar/unga män får ofta ansvaret att kontrollera sina systrar och andra kvinnliga släktingar. En del som motsätter sig normerna och kraven hamnar i en

lojalitetskonflikt mellan den kontrollerade och föräldrarna, familjen eller släkten. Pojkar och män kan därmed ha dubbla roller som både offer och förövare. Att bryta mot systemet ställer höga krav på individen och då ska samhället ställa upp med stöd och skydd, oavsett vem som bryter sig loss.

HBTQ-ungdomar benämns ofta som en särskilt utsatt grupp. Eftersom hedersnormen kräver att man följer heteronormen, exempelvis genom tvångsäktenskap drabbas ofta HBTQ-personer oavsett kön extra hårt av våld och kontroll.

Barn och unga med funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är en sårbar grupp som kan vara svåra att upptäcka. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet och har en annan referensram kring vad som är en önskvärd och acceptabel handling.

En annan grupp som är viktig att se är ensamkommande och nyanlända barn och unga. Flickor och pojkar som är på flykt riskerar att utsättas för ex. barn- och tvångsäktenskap, människohandel, våldtäkt och andra övergrepp. Som nyanländ har man också ofta bristande kunskap om sina lagliga och mänskliga rättigheter.

Barn och unga som lever med skyddade uppgifter/gömda har en starkt begränsad livssituation och får avstå från sådant som för många andra barn är självklarheter.

2.3 Varningstecken på hedersrelaterat våld

Varningstecken som kan tyda på att någon är utsatt

- Det finns önskemål hemifrån om undantag från viss undervisning eller aktiviteter, till exempel musik, idrott, sex- och samlevnad, lägerskola och skolesor
- Ofta återkommande magvärk, huvudvärk och illamående
- Återkommande frånvaro och skolk
- Koncentrationssvårigheter och försämrade skolresultat
- Synliga skador av våld
- Depression och självmordstankar
- Få eller inga vänner
- Får inte välja partner själv
- Kvardröjande på fritidsaktiviteten eller i skolan efter sista lektionen
- Föräldrar som drar sig undan all kontakt med skolan och/eller socialtjänst och föräldrar som motsätter sig olika stödsatser
- Avsaknad av vuxna stöttande personer utanför familjen
- Oro över att föras ut ur landet under sommarlov eller utlandssemester, giftermål eller uppfostringsresa
- Oro över att familjen ska få reda på att man är homosexuell, bisexuell eller transperson
- Önskemål om att inte gå i samma klass eller skola som syskon eller kusiner
- Rymmer hemifrån
- Kontroll av exempelvis mobiltelefon, dator eller egna pengar
- Får inte gå ut efter skola på egen hand, eller får inte gå ut alls
- Familjen diskuterar omvändelse av HBTQ-personer
- Hot och våld används som straff när man bryter mot hedersnormer
- Rädsla för vad föräldrarna ska säga eller göra om det kommer fram att man sökt hjälp
- Söker ofta elevhälsa för det som kan vara psykosomatiska besvär
- Ändrar sig plötsligt, tystnar eller tar tillbaka allt man tidigare sagt

Att ställa frågor

Det är viktigt att våga ställa frågor som berör hedersrelaterat våld och förtryck eller annan utsatthet. Vissa som utsätts för våld ser sig inte som utsatta och tänker inte på våldet som misshandel, övergrepp och hot. När man ställer frågor om våld är det därför viktigt att fokusera på personens egen upplevelse. Det kan vara svårt för en utsatt person att göra en fullständig analys av sitt liv. Ställ därför korta, enkla och raka frågor som inte är ledande.

Exempel på frågor att ställa vid misstanke om att någon är utsatt

- Vad vill du göra som du inte får?
- Vad måste du göra som du inte vill?
- Vilka argument används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka metoder används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka personer upprätthåller reglerna? Vem bestämmer vad?
- Vika är konsekvenserna om reglerna bryts?
- Har någon du känner till varit i en liknande situation?
- Hur reagerade familjen eller då?
- Hur länge har kontrollen pågått?
- Föreligger underliggande eller direkt uttalat hot, i så fall från vem eller vilka?
- Vad tycker andra om den du är kär i? Kan du ta hem din partner? Kan du ha vänner av motsatt kön?
- Vilka krav finns kring ditt utseende?
- Vad har sagts om din framtid?
- Vilken är familjens/församlingens hållning i det här som tagits upp?
- Hur ser syskon, släktingar eller andra gruppmedlemmars inställning och agerande ut?
- Finns det någon inom gruppen som känner till din situation?
- Finns det någon du litar på inom eller utanför gruppen?
- Hur ställer du dig själv till din situation?

Pojkar – specifika varningstecken

- Krav på att kontrollera sina syskon, kusiner eller andra inom gruppen genom att tex invänta dem efter skolan eller "skvallra" om vad en flicka gjort i skolan. Han kan ta en bild på flickan när hon gör något som bryter mot hedersnormer och skickar det till hennes familjesystem

Flickor - specifika varningstecken

- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför förskolan/skolan eller hemmet. Bär exempelvis slöja och heltäckande kläder i förskolan/skolan men inte hemma
- Rigid kontroll av fritiden, exempelvis att inte få delta i aktiviteter utanför skolan
- Önskan om att "återställa" eller kontrollera sin "mödomshinna" eller slidkrans
- Det talas om en fin klänning eller att flickan ska bli kvinna eller bli ren
- Hon får inte ha svenska vänner
- Hon får inte umgås med killar

Om flickan är gravid eller har blivit våldtagen så kontakta socialtjänsten

3. Handlingsplan och åtgärder förskola och skola

3.1 Förskola

Ansvar främjande och förebyggande arbete

Organisationsnivå

Arbetet med jämställdhet i förskolan har sin grund både i skollagen (2010:800) och i diskrimineringslagen (2008:567) – och ytterst i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Förskolan har ett ansvar att agera förebyggande och därmed motverka förtryck och diskriminering. I skollagen anges att var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (1 kap. 5 §). All personal som arbetar i förskolan är skyldiga att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:543), SoL). Förskolan har en rutin för hur orosanmälan till socialtjänsten görs. Det är viktigt att återkommande anmälningar görs vid fortsatt oro. Tillsammans med socialnämnden och barn- och utbildningsnämnden finns det en samordnade socialsekreterare. Rektorer och pedagoger kan kontakta samverkande socialsekreterare för konsultation när de känner oro för ett barn.

Förskolan ska arbeta aktivt med värdegrundsarbete och har ett ansvar att arbeta förebyggande, för att motverka diskriminering och kränkande behandling. Alla förskolor är skyldiga att ha en plan mot kränkande behandling (skollagen 6:8) I läroplan för förskolan (Lpfö 18) förtydligas rektorns ansvar för att förskolans arbete med aktiva åtgärder mot diskriminering och kränkande behandling genomförs och dokumenteras fortlöpande. Rektor ansvarar även för att former för samverkan mellan förskolan och vårdnadshavare utvecklas (Lpfö 18, avsnitt 2.8). Ett av målen i Lpfö 18 är att förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin identitet och känna trygghet i den samt medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet, vilket är en ny skrivning som tydliggör förskolans uppdrag i arbetet med integritet (Lpfö 18, avsnitt 2.2). Arbetet i förskolan ska ske med undervisning utifrån läroplanens mål.

Förskolan är en arena där barn vistas dagligen och har därför en viktig roll i att förebygga våld och förtryck i alla dess former. Här finns även möjligheter till främjande insatser genom att skapa tillitsfulla relationer till barn och deras vårdnadshavare vilket kan bidra till kontinuitet i arbetet. Andra arenor inkluderar bland annat Familjecentralen Sirius där det finns möjlighet att skapa tillitsfulla relationer både till barn och deras vårdnadshavare.

När det är dags för ett barn att lämna förskolan för förskoleklass ligger ansvaret på rektor att ta ställning till om eventuell information gällande hedersrelaterat våld och förtryck ska lämnas över till den mottagande skolan. Det ska göras en sekretessprövning av uppgifterna innan informationen lämnas vidare. Rektorn ska vid behov lyfta frågan om sekretess till ansvarig verksamhetschef. Samverkande socialsekreterare kan vara en överbryggande person mellan förskola och förskoleklass.

Rektor ansvarar för att handlingsplan för arbetet med heder och hedersrelaterat våld årligen lyfts i personalgruppen samt att personal inom förskolan utbildas och fortbildas inom området.

Gruppenivå

Värdegrundsarbetet genomsyrar verksamheten utifrån en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Skapa tillitsfulla relationer till barn och deras vårdnadshavare

I olika forum för samarbete med vårdnadshavare informerar och förs en dialog om barnkonventionen samt de mänskliga rättigheterna

Rutin för aktiva åtgärder ska följas i verksamhetens alla delar

Individnivå

Arbeta mot målen i läroplanen – ”Normer och värden” (Lpfö 18, avsnitt 2.1), ”Omsorg, utveckling och lärande” (Lpfö 18, avsnitt 2.2) samt barnkonventionen (artikel 2, 3, 19, 24, 28–29).

Närvarorutin.

Omvårdnadssituationer

Pedagoger dokumenterar barns lärande, berättelser samt observationer som görs.

Anmälningsplikt vid misstanke att ett barn far illa.

Akuta insatser

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med samverkande socialsekreterare eller socialsekreterare i mottagningsgruppen.

Om akut situation uppstår under kvällstid eller helg ska omedelbar kontakt med socialjour eller polis tas.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck. Detta kan vara när det finns en akut risk för att barnet ska bli utsatt för våld eller av annan anledning har behov av omedelbart skydd.

Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand.

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare inte informeras innan anmälan görs på grund av risken för barnet. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Vid misstanke att det handlar om ett akut läge för barnet:

1. Informera rektor som i sin tur tar kontakt med socialtjänsten. Om du inte får tag på rektor kontakta själv socialtjänsten omgående
2. Dokumentera det som barnet uppger
3. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.

3.2 Grundskola

Ansvar främjande och förebyggande arbete

Organisationsnivå

Arbetet med jämställdhet i skolan har sin grund både i skollagen och i diskrimineringslagen – och ytterst i FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Skolan har ett ansvar att agera förebyggande och därmed motverka förtryck och diskriminering. I skollagen anges att var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (1 kap. 5§). All personal som arbetar inom skolan är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL). Skolan ska ha en fungerande rutin för hur orosanmälan till socialtjänsten görs. Alla skolor är också skyldiga att ha en plan mot kränkande behandling.

Rektorerna ansvarar för att barnkonventionen blir levande i skolans verksamhet och att skolan har en beredskap för att hantera de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken. Därmed ansvarar rektor för att se till att skolan har tillgång till aktuell information om mänskliga rättigheter, barns rättigheter samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektor kan med fördel ta hjälp av elevhälsans kompetenser i att kontinuerligt gå igenom handlingsplan/rutiner för all personal av gällande handlingsplaner och rutiner kring heder och hedersrelaterat våld.

Skolan ska arbeta aktivt med värdegrundsarbetet så att eleverna har kännedom om demokratiska och mänskliga rättigheter, barnkonventionen och jämställdhet. Skolan ska ge klara signaler om att man bekämpar alla former av förtryck och ge eleverna information om rätten att bestämma över sina egna liv och sin egen kropp.

En förutsättning för att kunna uppmärksamma och hjälpa barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att någon ser och förstår vad som händer. Det är därför nödvändigt att personalen har grundkunskap, kompetens och en medvetenhet kring hedersnormernas mekanismer och vågar ställa frågor till elever om det finns en misstanke om hedersproblematik. En synlig och tillgänglig elevhälsa som arbetar nära pedagogerna i den dagliga verksamheten möjliggör kontinuerlig dialog för att lyfta frågeställningar och oro kring heder.

Gruppnivå

Sex- och samlevnadsundervisningen ska visa på individens rätt till sin sexualitet och val av partner oavsett sexuell läggning. Viktigt att lyfta ämnen som könsstympling och myten om mödomshinnan.

Pubertetssamtal i grupp erbjuds av skolsköterska i åk 5, ofta i samverkan med kurator. Samtalet utgår från elevgruppens behov och belyser ämnen som kroppens utveckling under puberteten, tankar och känslor.

HASP står för Hälsa, Arbetsmiljö, Samarbete, Prestation. Insatsen kan erbjudas i åk 7. Det handlar om att öka förståelsen för sig själv och hur man fungerar. Fokus läggs på betydelsen av sömn, kost, fysisk

aktivitet, skärmtid, hur sociala medier kan påverka oss, kränkningar, mobbning samt hur man kan vara en god medmänniska och klasskamrat.

DISA erbjuds elever i åk 8. Syftet med insatsen är att ge eleverna strategier som hjälper dem att hantera vardagen och som belyser och stärker deras positiva sidor. Forskning visar att Disa-metoden minskar depressiva symtom och stärker ungdomars självskattade hälsa. De blir medvetna om hur de tänker och vad de gör, och hur detta påverkar det egna måendet. Kunskapen stärker individen och ger var och en möjligheten att till större del påverka det egna måendet på ett positivt sätt.

Ungdagar erbjuds alla elever i åk 9 under två heldagar. Information, aktiviteter och föreläsningar om sex- och samlevnadsfrågor samt ANDTS-(alkohol, narkotika, doping, tobak, spel) frågor och normer.

Riktade gruppinsatser utifrån aktuella behov.

Föräldramöte/ föräldrasamverkan med information om ex. skolan, fritidsaktiviteter, mänskliga rättigheter och lagar. Snarare än att prata med föräldrarna om en generell hederskultur kan man prata om de konsekvenser ett hedersrelaterat förtryck får för barnet, utifrån mänskliga rättigheter.

Individnivå

Utvecklingssamtal/introduktionssamtal med pedagog eller annan ansvarig skolpersonal ger möjlighet att lyfta elevers rättigheter och föräldrars ansvar att sätta gränser – men inte begränsa elevers liv. Information ska ges om att ex. skolidrott, simundervisning och sex- och samlevnadsundervisning är en obligatorisk del i verksamheten.

Hälsosamtal med skolsköterska erbjuds alla elever i förskoleklass, årskurs 4 och årskurs 8. Även alla nyanlända elever erbjuds ett hälsosamtal tillsammans med vårdnadshavare och tolk. Innan hälsosamtalet får eleven en enkät med hälsofrågor att fylla i. Frågorna berör hälsa, skolsituation och levnadsvanor och används som underlag vid hälsosamtalet. I de äldre åldrarna så handlar en del av hälsofrågorna om våld i nära relation samt om eleven är utsatt för hedersförtryck. I årskurs 2 och årskurs 6 så erbjuds ett kortare hälsobesök.

Frånvarosamtal görs med elever med hög frånvaro. Beroende på barnets ålder så är vårdnadshavare med vid samtalet. Vid giltig frånvaro som handlar om sjukdom sker samtalet med skolsköterska och i annat fall med kurator.

Skolsocial kartläggning genomförs efter beslut av rektor utifrån av kommunen antagen frånvarorutin. Genomförs vid hög skolfrånvaro samt vid önskemål om klass eller skolbyte utifrån otrivsel. Skolkurator träffar eleven och genomför en elevcentrerad intervju utifrån olika frågeområden med fokus på elevens upplevelse av sin skolsituation. Därefter hålls en ESK- (elevstödande konferens) tillsammans med elev, vårdnadshavare, mentor, skolkurator och rektor för beslut om eventuella insatser och åtgärder.

Utvecklingssamtal/introduktionssamtal med pedagog eller annan ansvarig skolpersonal ger möjlighet att lyfta elevers rättigheter och föräldrars ansvar att sätta gränser – men inte begränsa elevers liv. Information ska ges om att ex. skolidrott, simundervisning och sex- och samlevnadsundervisning är en obligatorisk del i verksamheten.

Hälsosamtal med skolsköterska erbjuds alla elever i förskoleklass, årskurs 4 och årskurs 8. Även alla nyanlända elever erbjuds ett hälsosamtal tillsammans med vårdnadshavare och tolk. Innan hälsosamtalet får eleven en enkät med hälsofrågor att fylla i. Frågorna berör hälsa, skolsituation och levnadsvanor och används som underlag vid hälsosamtalet. I de äldre åldrarna så handlar en del av hälsofrågorna om våld i nära relation samt om eleven är utsatt för hedersförtryck. I årskurs 2 och årskurs 6 så erbjuds ett kortare hälsobesök.

Frånvarosamtal görs med elever med hög frånvaro. Beroende på barnets ålder så är vårdnadshavare med vid samtalet. Vid giltig frånvaro som handlar om sjukdom sker samtalet med skolsköterska och i annat fall med kurator.

Skolsocial kartläggning genomförs efter beslut av rektor utifrån av kommunen antagen frånvarorutin. Genomförs vid hög skolfrånvaro samt vid önskemål om klass eller skolbyte utifrån otrivsel. Skolkurator träffar eleven och genomför en elevcentrerad intervju utifrån olika frågeområden med fokus på elevens upplevelse av sin skolsituation. Därefter hålls en ESK- (elevstödande konferens) tillsammans med elev, vårdnadshavare, mentor, skolkurator och rektor för beslut om eventuella insatser och åtgärder.

Akuta insatser

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med samverkande socialsekreterare eller socialsekreterare i mottagningsgruppen.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck. Detta kan vara när det finns en akut risk för att eleven ska bli utsatt för våld, ingå äktenskap mot sin vilja eller vid under 18 år, utsättas för könsstympning eller av annan anledning har behov av omedelbart skydd.

Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand.

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare inte informeras innan anmälan görs på grund av risken för eleven. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Vid misstanke att det handlar om ett akut läge för eleven:

1. Informera rektor och/eller elevhälsa som i sin tur tar kontakt med socialtjänsten.
2. Prata med eleven i enrum. Försök att utforska elevens situation utan att värdera eller kommentera. Ha ett objektivt förhållningssätt. Dokumentera om möjligt.
3. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.
4. Försök att uppehålla eleven på skolan tills socialtjänsten återkopplar.

4. Handlingsplan och åtgärder socialtjänst

Ansvar främjande och förebyggande arbete

Organisationsnivå

Enligt socialtjänstlagen har socialnämnden ansvar för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och deras närstående (5 kap 11 § SoL). Lagen säger också att socialtjänsten ska verka för att barn och ungdomar växer upp under goda och trygga förhållanden (5 kap 1 § SoL).

Socialtjänsten ska verka för att effektivt stödja vuxna och ungdomar som är utsatta för tvång, hot eller våld i hederns namn.

Socialförvaltningen kan inom många olika verksamheter komma i kontakt med personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Många personer kan behöva få prata om sin situation, utan att för denna skall vara föremål för en utredning hos socialtjänsten. Verksamheter så som ungdomsmottagningen har därmed en viktig roll i att både identifiera problematik och ge råd och stöd till utsatta. Utredningarna genomförs dock alltid inom socialtjänstens myndighetsutövning.

Socialförvaltningen ska ha kompetens att kunna identifiera och uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck för att på bästa sätt kunna erbjuda stöd och hjälp. Detta förutsätter att all personal har kännedom och kunskap om hedersnormernas mekanismer för att kunna identifiera tecken på att en person är utsatt. Varje berörd chef ansvarar för att personalen på enheten har grundläggande kunskap på området. Verksamhetens chef ansvarar för att handlingsplan för arbetet med heder och hedersrelaterat våld lyfts årligen i personalgruppen.

Hedersproblematik är ett relativt nytt fenomen i förhållande till dagens lagstiftning och gällande rutiner. En handläggning hos socialtjänsten som följer normala rutiner kan i många fall skada den enskilda personen som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. De som arbetar inom socialtjänsten måste därmed ha kännedom om hur handläggning ska ske i ärenden som berör hedersproblematik. Personalen ska även ha god kunskap om var de ska vända sig för att få ytterligare stöd.

Gruppnivå

Socialtjänsten har möjlighet att komma ut till personal eller elevgrupper och informera om vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär. Det finns även möjlighet för skolpersonal att anonymt konsultera samverkande socialsekreterare, Barnhuset eller Resurscentrum Heder.

Barnhus Fyrbodal är en verksamhet där åklagare, polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård samverkar kring barn som misstänks varit utsatta för brott. Syftet med Barnhus Fyrbodal är att stärka barnperspektivet och ge barn och ungdomar den hjälp de behöver genom att berörda myndigheter samverkar.

Resurscentrum Heder är en förstärkt del av Barnhus Fyrbodal. Målgruppen för Resurscentrum är barn och ungdom. Syftet är ett förbättrat stöd, hjälp och bemötande för de som är utsatta för

hedersrelaterat våld och förtryck eller ligger i riskzonen för det. Det finns behov av ökad kompetens och samordning inom området och Resurscentrum anordnar konferenser och utbildningsinsatser för att öka kunskapen. Resurscentrum är ett stöd för yrkesverksamma via konsultationer och samråd samt medverkar i olika nätverk och samverkansgrupper.

Individnivå

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck

För vägledning i arbetet med personer utsatta för hedersvåld och deras familjer finns möjlighet att kontakta Barnhus Fyrbodals Trollhättan eller Resurscentrum Heder i Trollhättan, Vänersborgs kommun är en del i den verksamheten. Barnhus /Resurscentrum Heder finns till för konsultation och samråd för yrkesverksamma gällande barn mellan 0–18 år som misstänks ha blivit utsatta för våld i nära relation, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld och förtryck samt människohandel för sexuella ändamål. Det kan vara flera yrkesgrupper och myndigheter som kopplas in; Åklagarmyndighet, polismyndighet, hälso- och sjukvård, primärvård och socialtjänst.

Barnhus/Resurscentrum Heder finns för att barnet inte ska slussas runt mellan olika myndighetslokaler, representanter från olika myndigheter samlas i stället på Barnhus/Resurscentrum runt barnet. De brott som främst avses är misshandel (fysisk och psykisk), olaga hot, fridskränkning, sexualbrott samt hedersrelaterade brott. Målgruppen är barn och ungdomar upp till 18 år, med särskilt fokus på barn under 15 år som misstänks vara utsatta för allvarliga brott i nära relationer.

Vänersborgs kommun har ett våldsteam med socialsekreterare och familjebehandlare som i första hand handlägger, utreder och erbjuder behandlingsarbete i ärenden där det förekommer våld mot barn. Detta team fungerar även som ett stöd för personalen inom socialförvaltningen och ger råd kring hur man kan arbeta i denna typ av ärenden. Även socialförvaltningens kontaktpersoner gentemot Barnhuset/Resurscentrum Heder ger stöd och hjälp i handläggningen för socialtjänstens personal.

Socialförvaltningen kan i många olika situationer få vetskap om att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt att i varje situation fundera över hur man bäst ska agera för att kunna hjälpa en utsatt person.

Handläggning av ärenden som rör hedersproblematik kräver stor flexibilitet och samarbete mellan olika aktörer. Socialtjänsten sammanställer med hjälp av exempelvis skolan en bild av den unges situation. Det kan handla om att ta reda på hur våldet ser ut eller om det finns en risk att den unge förs utomlands. Om barnet/ungdomen har en intellektuell funktionsnedsättning eller om du använt tolk, var noga med att kontrollera att hen förstått frågorna och att du förstått svaren. Jämför sedan beskrivningen av situationen med ungdomens inställning till den. På det sättet blir det lättare att avgöra vilken form av konflikt det handlar om. Om du använder tolk, så använd tolk så långt ifrån barnets egna ursprung/klan som möjligt, och prata inte namn i samtalet.

Akuta insatser

I vissa fall behöver akuta insatser inledas vid hedersrelaterat våld och förtryck. Detta kan vara när det finns en akut risk för att personen ska bli utsatt för våld, ingå äktenskap mot sin vilja, utsättas för könsstympning eller av annan anledning behöver omedelbart skydd.

Gör upp en ansvarsfördelning kring vem som arbetar vidare med ärendet.

Kontakta hälso- och sjukvården om det finns behov av vård eller dokumentation av skador.

Försök så snabbt som möjligt ta reda på våldets karaktär och omfattning, vem eller vilka som utövar våldet och hur den utsatta personens nätverk ser ut.

Barnhuset/Resurscentrum Heder eller våldsteamet är behjälpliga med att bedöma skyddsbehovet.

Checklista akuta insatser

- Checklista akuta insatser
- Vad är det som gör att du söker hjälp just nu?
- Vad vill du ha hjälp med?
- Har du sökt hjälp tidigare och i så fall var?
- Hur ser din familj/släkt/nätverk ut?
- Vilka regler har du brutit mot och vad tror du blir påföljden?
- Hur stor är risken att någon får reda på det? I så fall vem?
- Har någon annan i nätverket brutit mot reglerna? Vad hände då?
- Finns det någon i din närhet som känner till din situation?
- Om vi skulle kontakta någon i din familj vem skulle det vara?
- Vet någon att du är här?
- Finns något uttalat hot?
- Vad händer om du går hem idag?

Utredning

När hedersrelaterat våld och förtryck förekommer och personen önskar stöd och hjälp ska utredning enligt SoL (11 kap 1§) inledas hos socialtjänsten

En utredning inom socialtjänsten ska utreda behov av stöd och hjälp hos den unge, på kort sikt och på lång sikt. En utredning som handlar om oro för hedersrelaterat våld och förtryck handläggs av utredare våldsteamet. En utredning får pågå i max 4 månader och görs för att ta reda på hur den unge mår, har det hemma och om och på vilket man eventuellt behöver stötta och hjälpa den unge.

Utredningen sammanställs sedan i ett skriftligt dokument där den unge, föräldrar, skola och sjukvård kan komma att uttala sig. Antingen avslutas utredningen utan stöd och ärendet avslutas. Om utredningen istället avslutas med en insats, innebär det att den unge får någon form av stöd exempelvis boende i familjehem eller kontakt med familjebehandlare.

Utredning av någon över 18 år kan inte göras utan samtycke.

5. Handlingsplan och åtgärder kultur och fritid

Ansvar främjande och förebyggande arbete

Organisationsnivå

All personal i verksamheten ansvarar för att ge klara signaler om att man arbetar mot alla former av förtryck.

All personal som arbetar inom kultur och fritid är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL).

Chefer ansvarar för att:

- personal utbildas och fortbildas kring hedersrelaterat våld och förtryck
- handlingsplanen kring arbetet med heder och hedersrelaterat våld alltid finns tillgänglig och är väl känd av all personal
- årligen gå igenom handlingsplanen med personalen
- det inom verksamheten finns en fungerande och tydlig rutin för hur orosanmälan till socialtjänsten görs och att den är väl känd av all personal
- skriva under och skicka orosanmälan till socialtjänsten samt informera ordinarie personal
- det finns rutiner för akuta insatser samt hur man följer dessa om man misstänker att ett barn eller ungdom är utsatt för hedersrelaterat våld
- tillse att det finns uppdaterade uppgifter till andra relevanta instanser som arbetar kring hedersrelaterad problematik vid behov av vidare kontakt.

Som ett verktyg för att motverka hedersrelaterat förtryck och brott ska arbete ske kring demokrati och mänskliga rättigheter i verksamheterna.

Informationsmaterial i verksamheternas lokaler kring vart man kan vända sig om man behöver stöd/råd/akut hjälp. Exempelvis affischer från barnkonventionen, stödlinjer, vart man kan söka hjälp. På våra digitala enheter (datorer, tv-apparater) ha en stående bakgrund med information till olika instanser om man är utsatt för hedersrelaterad problematik mm.

Gruppenivå

Fritid:

Fritidsgårdarna Vänersborg. Öppna verksamheter. Här sker exempelvis temakvällar, tjejöppet och föräldrargrupper där det finns möjligheter att belysa ämnet.

Hjälpande Händer. Verksamhet som arbetar relationsskapande. De har olika grupper i olika åldrar.

Kultur:

Ungdomens kulturhus Timjan. Workshops, tjejöppet och projekt, där det finns möjlighet att lyfta ämnet.

Kultur- och musikskolan i Vänersborg och Fyrbodals. Enskilt och i gruppundervisning orkester, dans och drama.

Danspoolen. Dansundervisning på förskola och grundskola.

Konsthallen, biblioteket. I dessa lokaler uppmärksammas ämnet genom exempelvis utställningar, föreläsare och böcker mm.

Information om vart barn och unga kan vända sig ska finnas verksamheternas lokaler ex. affischer om barnkonventionen, ungdomsmottagningen, BRIS, tjejjouren mm. Information kan också ligga som bakgrundsbild på verksamhetens datorer.

Individnivå

För att kunna arbeta på ett främjande och förebyggande sätt är det viktigt att personalen skapar tillitsfulla relationer till barn och unga som vistas i verksamheten.

Exempel på samtalsfrågor att diskutera:

- Får du älska vem du vill?
- Får du klä dig hur du vill?
- Vad ska du göra på lovet?
- Vill du göra något som du inte får göra?
- Måste du göra något som du inte vill göra?

- Vid misstanke om att ett barn eller ungdom utsätts för hedersrelaterad problematik är det viktigt att en orosanmälan görs snarast, där berörd personal formulerar anmälan och chef skriver under den.
- Föräldrar/vårdnadshavare skall **aldrig** kontaktas, utan eventuell kontakt sker genom Socialtjänsten.
- Chef ansvarar för att ordinarie personal uppdateras kring att en orosanmälan är gjord. Detta för att kunna arbeta uppmärksam om mer information kring barnet/ungdomen skulle komma fram. Dock skall personalen inte framtvunga mer information från den unga, utan låta processen skötas av socialtjänst. All information skall lämnas vidare till Socialtjänsten.

Akuta insatser

All personal som arbetar inom kultur och fritid är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL).

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med socialsekreterare i mottagningsgruppen eller annan socialsekreterare.

Om akut situation uppstår under kvällstid eller helg ska omedelbar kontakt med socialjour eller polis tas.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck. Detta kan vara när det finns en akut risk för att barnet/ungdomen ska bli utsatt för våld, ingå äktenskap mot sin vilja eller vid under 18 år, utsättas för könsstympning eller av annan anledning har behov av omedelbart skydd.

Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand.

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare inte informeras innan anmälan görs på grund av risken för barnet/ungdomen. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Om personal misstänker att det handlar om ett akut läge för den unga:

1. Kontakta socialtjänsten.
2. Prata med barnet/ungdomen i enrum. Försök att utforska barnets/ungdomens situation utan att värdera eller kommentera. Ha ett objektiva förhållningssätt. Dokumentera om möjligt.
3. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.
4. Försök att uppehålla barnet/ungdomen tills socialtjänsten återkopplar.

6. Lagrum

Hedersrelaterat våld och förtryck inleds ofta när barnet är under 18 år. Barn är i beroendeställning till vuxna, både till sina vårdnadshavare och till samhället i övrigt. Det finns en mängd lagar och konventioner som ger oss stöd i att stärka skyddet runt barn och unga vars levnadsvillkor inte är förenliga med mänskliga rättigheter och svensk lagstiftning. Barnkonventionens artiklar kan vara vägledande i arbetet med att förebygga och förhindra hedersrelaterat våld och förtryck.

FN:s allmänna förklaring och centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna

I FN:s allmänna förklaring och centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna hävdas individens frihet och integritet och alla människors lika värde. Flickor och kvinnor som utsätts för könsspecifikt våld kan inte tillgodogöra sig de fri- och rättigheter som ska vara en del av deras liv. Flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat förtryck diskrimineras ofta på flera plan. De behandlas på ett visst sätt i sina familjer på grund av att de är flickor och på ett visst sätt i samhället på grund av sin etniska tillhörighet. De delar samtidigt svårigheterna med att vara ung med andra ungdomar i samhället. Inom de patriarkala familjesystemen utsätts även homo- och bisexuella samt transpersoner för förtryck.

FN:s barnkonvention

Slår fast att alla barn har rätt att känna till och kunna tillvarata sina fri- och rättigheter. De fastslås också att det är de vuxna som har ansvar för att barn får möjlighet till detta. Från och med 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige, men barnkonventionen har varit gällande i Sverige sedan den ratificerades år 1990. Enligt barnkonventionen ska traditionella sedvänjor som är skadliga för barn avskaffas. Könstymning av flickor och kvinnor är att betrakta som grov misshandel och en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter. Arbetet mot könstymning bör därför vara en självklar del i arbetet för att skydda barn och unga samt för att tillgodose de utsattas rätt till adekvat stöd och vård, vilket nedanstående sammanfattade artiklar tydligt klargör:

Artikel 2

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3

Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

Artikel 6

Varje barn har rätt att överleva och att utvecklas. Artikel 6 handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12

Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 13 och 14

Slår fast barnets rätt till yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Artikel 19

Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.

Artikel 24

Varje barn har rätt till bra hälsa och rätt till sjukvård. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.

Artikel 28 och 29

Anger barnets rätt till utbildning. En utbildning som ska syfta till att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk.

Artikel 31

Anger barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att delta fritt i det kulturella och konstnärliga livet.

Diskrimineringslag (2008:567)

Ingen ska undanhållas sina rättigheter på grund av faktorer som kön, etnicitet, sexuell läggning, könsöverskridande identitet, trosuppfattning och ålder.

Socialtjänstlag (2001:453)

14 kap. 1§ Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lagen om vård av unga, LVU, kan åberopas när missförhållandena gör att det finns stor risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas och att den vård som behövs inte kan ges på frivillig väg.

Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor

I lagen anges att ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dess eller åstadkomma andra bestående förändringar inte får utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Påföljden är fängelse i högst fyra år. Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende kan påföljden bli fängelse i upp till 10 år.

Lag mot tvångsäktenskap och barnäktenskap

Lag mot äktenskapstvång gäller i Sverige sedan 2014. Straffet för äktenskapstvång är fängelse i upp till fyra år och straffet för vilseledande tvångsäktenskapsresa, dvs. att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång, ger fängelse i upp till två år. Lagen avskaffade också möjligheten för dispens att gifta sig. Den lägsta åldern för att ingå äktenskap är i Sverige 18 år, utan undantag.

Från 1 juli 2020 träder en ny lag mot barnäktenskap i kraft. Den innebär att det är straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förhållanden. Till skillnad från brottet äktenskapstvång krävs det för detta brott inte att det har använts något olaga tvång eller utnyttjande av offrets utsatta situation om brottet begåtts mot ett barn. Brottet kan ge fängelse i upp till fyra år. En ny straffskärpningsgrund införs för brott med hedersmotiv. Ett nytt verktyg i form av utreseförbud skapas för barn som riskerar att föras ut ur Sverige för att ingå äktenskap eller könsstympas. Utreseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Socialnämnden ska även kunna få besluta om ett tillfälligt utreseförbud. Utreseförbud medför passhinder, passåterkallelse och spärrmarkering. Den som bryter mot ett utreseförbud kan få fängelse i upp till två år.

Skollag (2010:800)

1 kap. 5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Föräldrabalk (1949:381)

6 kap. 1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

6 kap. 11 § Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren ska därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål.

7. Kontaktlista, referenser och länkar

Samverkande socialsekreterare - 0521-72 23 71

Socialtjänsten mottagningsgrupp i Vänersborg - 0521-72 17 26 eller 72 17 73

Samordnare Barnahus - 0520-49 58 10

Enheten mot våld i nära relationer - 0520-398 70

Socialjour - 0522-69 74 44

Kvinnojouren Duvan (kvällar och helger) - 0520-398 70

Polisen - 11414, ring alltid 112 i akuta lägen

Akutmottagning NÄL – nås via sjukvårdsrådgivningen 1177 eller via NÄL växel 010-435 00 00

Ungdomsmottagningen - 010-441 69 25

Brottsofferjouren Vbg - 0521-147 17

Tjejjouren VÄST - 070-636 93 78

Länsstyrelsens Östergötlands nationella kompetensteam - 010-223 57 60

BRIS (Barn), 08-598 888 00

Terrafem (telefonjour på flera språk) - 020-52 10 10

Kvinnofridslinjen - 020-50 50 50

Röda Korset (över 18 år) - 0500-44 56 92

Samtalsmottagning för våldsutsatta - 0520-398 70

GAPF advokathjälp (telefon och chatt) - dagtid: 08-711 60 32, övrig tid: 070-000 93 28

TRIS funktionsnedsatta tjejer och heder - 0774 - 40 66 00

Barnahus Fyrbodal

www.trollhattan.se/startside/omsorg-och-hjalp/vald-i-nara-relationer/barnahus-fyrbodal/

www.hedersfortryck.se – Länsstyrelsen Östergötlands projektwebb. Information om vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär och vad du ska göra om du upptäcker att någon är utsatt.

www.hbtheder.nu – Samarbete mellan RFSL Ungdom och ALMA Europa om HBTQ-ungdomars utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck

www.dinarattigheter.se – Rädda barnens sida om hedersrelaterat våld och förtryck

www.umo.se och www.youmo.se – Ungdomsmottagning på nätet som ger svar på frågor om sex, hälsa och relationer

www.tjejjouren.se

8. Bilagor

BILAGA 1 Akuta insatser vid misstanke om heder - Förskola

All personal som arbetar inom förskolan är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL). Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand. Skriftlig anmälan görs av rektor.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck:

- Om det finns en akut risk för att barnet ska bli utsatt för våld
- Om barnet av annan anledning har behov av omedelbart skydd

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med samverkande socialsekreterare eller socialsekreterare i mottagningsgruppen.

Samverkande socialsekreterare: Annakarin Giers 0521–72 23 71

Socialtjänstens mottagningsgrupp: 0521-72 17 26 eller 72 17 73

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare **inte** informeras innan anmälan görs på grund av risken för barnet. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Om du misstänker att det handlar om ett akut läge för barnet:

5. Informera rektor som i sin tur tar kontakt med socialtjänsten. Om du inte får tag på rektor kontakta omgående socialtjänsten
6. Dokumentera det barnet uppger
7. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.

BILAGA 2 Akuta insatser vid misstanke om heder - Grundskola

All personal som arbetar inom grundskolan är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL). Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand. Skriftlig anmälan görs av rektor eller av rektor utsedd person.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck:

- Om det finns en akut risk för att eleven ska bli utsatt för våld
- Om riskerar att tvingas ingå äktenskap mot sin vilja
- Om eleven riskerar att utsättas för könsstympning
- Om eleven av annan anledning har behov av omedelbart skydd

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med samverkande socialsekreterare eller socialsekreterare i mottagningsgruppen.

Samverkande socialsekreterare: Annakarin Giers 0521–72 23 71

Socialtjänstens mottagningsgrupp: 0521-72 17 26 eller 72 17 73

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare **inte** informeras innan anmälan görs på grund av risken för eleven. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Om du misstänker att det handlar om ett akut läge för eleven:

8. Informera rektor och/eller elevhälsa som i sin tur tar kontakt med socialtjänsten.
9. Prata med eleven i enrum. Försök att utforska elevens situation utan att värdera eller kommentera. Ha ett objektiva förhållningssätt. Dokumentera om möjligt.
10. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.
11. Försök att uppehålla eleven på skolan tills socialtjänsten återkopplar.

Bilaga 3 Akuta insatser vid misstanke om heder -Kultur och fritid

All personal som arbetar inom kultur och fritid är skyldig att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap §1 SoL). Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand. Skriftlig anmälan ska skrivas under av verksamhetens chef.

I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck.

- Om det finns en akut risk för att ungdomen ska bli utsatt för våld
- Om ungdomen riskerar att tvingas ingå äktenskap mot sin vilja
- Om ungdomen riskerar att utsättas för könsstympning
- Om ungdomen av annan anledning har behov av omedelbart skydd

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med socialsekreterare i mottagningsgruppen eller annan socialsekreterare.

Samverkande socialsekreterare: Annakarin Giers 0521–72 23 71

Socialtjänstens mottagningsgrupp: 0521-72 17 26 eller 72 17 73

Om akut situation uppstår under kvällstid eller helg ska omedelbar kontakt med socialjour eller polis tas.

Socialjour: 0522-69 74 44 eller Polis: 11414 - ring alltid 112 i akuta lägen

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska vårdnadshavare **inte** informeras innan anmälan görs på grund av risken för ungdomen. Socialtjänsten fattar beslut om att delge vårdnadshavare.

Om du misstänker att det handlar om ett akut läge för den unga:

5. Kontakta socialtjänsten.
6. Prata med barnet/ungdomen i enrum. Försök att utforska barnets/ungdomens situation utan att värdera eller kommentera. Ha ett objektiva förhållningssätt. Dokumentera om möjligt.
7. Informera **aldrig** vårdnadshavare vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck.
8. Försök att uppehålla barnet/ungdomen tills socialtjänsten återkopplar.